

DOI: 10.30495/jss.2021.1925403.1311

Research Paper

**Analysis of the state of social ethics with an emphasis on
"social responsibility" Case study: Tehran**

Farhad Jalili Tal Chegah

Ph. D. Student in Sociology, Social Issues, Islamic Azad University, Central Tehran Branch.

Alireza Kaldi

*Professor of Sociology of Islamic Azad University of Science and Research Branch of Tehran
(Corresponding Author). E- mail: a.r.kaldi@uswr.ac.i*

Hossein Aghajani Mersa

Associate Professor, Department of Sociology, Central Tehran Branch.

The main goal of the current research was to investigate the social responsibility situation in Tehran and the main approach of this research is the integrated and multidimensional theory of social order. The research method is survey and the data collection tool is a questionnaire. The statistical population includes men and women over 18 years old in Tehran, 600 of whom were selected using multi-stage cluster sampling. The obtained data were analyzed using SPSS software. The results showed that, the variables of responsibility in this research included the social welfare component (4 out of 5), which shows that the level of concern and worry of people towards the issues and problems of the society is high, But the effectiveness score of the people was obtained (2 out of 5), which is at a low level, and the task scale score was obtained as (2.75 out of 5), which is lower than the average level, and the overall score of social responsibility of the respondents was 3.01 (from 5) that, this figure indicates the level of moderate responsibility among the research community. In the section of inferential findings, social responsibility has no significant relationship with gender, that is, social responsibility is not based on gender. But social responsibility has a significant relationship with the marital status of individuals so that married people have more responsibility.

Conflict of interest:

ACCORDING TO THE AUTHORS, THE ARTICLE DID NOT HAVE ANY CONFLICT OF INTEREST.

Key words: *Ethics, Social Ethics, Social Responsibility, Social Welfare, Effectiveness and Conscientiousness.*

تحلیل وضعیت اخلاق اجتماعی با تاکید بر "مسئولیت‌پذیری اجتماعی"

مورد مطالعه شهر تهران

فرهاد جلیلی تل چگاه^۱

علیرضا کلدی^۲

حسین آقاجانی مرساء^۳

تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۱۴۰۰/۲/۶

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۱۲/۱۶

چکیده

هدف اصلی پژوهش حاضر، بررسی وضعیت مسئولیت‌پذیری اجتماعی در شهر تهران بوده است و رویکرد اصلی این پژوهش، نظریه تلفیقی و چند بعدی نظم اجتماعی است. روش پژوهش از نوع پیمایش و ابزار جمع‌آوری داده‌ها با پرسشنامه انجام گرفته است. جامعه آماری شامل زنان و مردان بالای ۱۸ سال شهر تهران است که ۶۰۰ نفر از آن‌ها با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شده‌اند. داده‌های حاصل نیز با استفاده از نرم افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

نتایج نشان داده که متغیرهای مسئولیت‌پذیری در این تحقیق شامل مولفه رفاه اجتماعی به میزان (۴ از ۵) به دست آمد که مبین میزان دغدغه و نگرانی افراد نسبت به مسائل و مشکلات جامعه در حد زیاد می‌باشد، اما نمره اثربخشی افراد (۲ از ۵) به دست آمد که در سطح پایینی بوده و نمره مقیاس وظیفه به میزان (۲/۷۵ از ۵) به دست آمد که پایین‌تر از سطح متوسط می‌باشد و نمره کلی مسئولیت‌پذیری اجتماعی پاسخگویان مورد مطالعه به میزان ۳/۰۱ از ۵ به دست آمد که این رقم مبین میزان مسئولیت‌پذیری در حد متوسط در بین جامعه تحقیق می‌باشد. در بخش یافته‌های استنباطی، مسئولیت‌پذیری اجتماعی با جنسیت رابطه معناداری ندارد، یعنی این که مسئولیت‌پذیری اجتماعی جنسیتی نیست. اما مسئولیت‌پذیری اجتماعی با وضعیت تاهل افراد رابطه معناداری دارد به گونه‌ای که افراد متاهل میزان مسئولیت‌پذیری بیشتری دارند.

واژگان کلیدی: اخلاق، اخلاق اجتماعی، مسئولیت‌پذیری اجتماعی، رفاه اجتماعی، اثربخشی و وظیفه-

شناسی.

۱. دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی بررسی مسائل اجتماعی ایران، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران- ایران.

۲. استاد جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران- ایران (نویسنده مسئول).

E- mail: a.r.kaldi@uswr.ac.i

۳. دانشیار گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران- ایران.

طرح مساله

اخلاق، نقطه اتصال مسئولیت پذیری به جامعه مدرن است. جامعه‌ای که به شدت در ورطه مصرف-گرایی و سرمایه‌داری فرو غلطیده است و این فرآیند در طی مسیر خود، انسان‌هایی بی‌تفاوت، غیر مسئول و خودمدار تربیت و تولید کرده است. اگر مسئله اخلاق را در موضوع مسئولیت‌پذیری اجتماعی نقطه کانونی در نظر بگیریم به زعم لویناس و باومن خواهیم توانست تا محرک‌های جامعه مدرن را درک و برای آن چاره‌جویی کنیم(۱).

اخلاق، مسئولیت و پاسخگویی که می‌توان آن‌ها را باید و نبایدهای ارزشی- فلسفی و ملاک و معیار سنجش درستی و نادرستی رفتار نسبت به خود و دیگران و جامعه تعریف کرد، از مباحثی است که در یکی دو دهه اخیر مورد توجه دانشمندان و صاحب‌نظران علم مدیریت قرار گرفته است(۲).

سرنی واسولا^۱(۲۰۱۳)، مسئولیت‌پذیری اجتماعی (ISR)^۲ را تعهد تصمیم‌گیران برای اقداماتی می‌داند که علاوه بر تأمین منافع خود، موجبات بهبود رفاه جامعه را نیز فراهم می‌آورد. تئوری مسئولیت اجتماعی مبتنی بر سیستم اخلاقی است که در آن تصمیمات و اقدامات باید قبل از انجام اقدامات اخلاقی مورد تایید قرار گیرد. اگر اقدام یا تصمیم به اجتماع و یا محیط زیست آسیب برساند، آن را به لحاظ اجتماعی غیر مسئولانه محسوب می‌شود. هر فردی مسئولیت دارد به شیوه‌ای عمل کند که برای جامعه سودمند باشد و نه صرفاً به فرد(۳).

مسئولیت اجتماعی یک نظریه اخلاقی است که در آن افراد برای انجام وظیفه مدنی خود پاسخگو هستند؛ اقدامات یک فرد باید به نفع کل جامعه باشد. به این ترتیب، باید بین رشد اقتصادی و رفاه جامعه و محیط زیست تعادل ایجاد شود. اگر این تعادل حفظ شود، مسئولیت اجتماعی به انجام می‌رسد. هم-چنین یک نهاد، چه سازمان یا فرد، وظیفه دارد که به نفع جامعه به طور گسترده عمل کند. مسئولیت اجتماعی مسئولیتی است که هر فرد یا سازمان باید انجام دهد تا تعادل بین اقتصاد و اکوسیستم را حفظ کند. همکاری همیشه بین توسعه اقتصادی، در معنای مادی و رفاه جامعه و محیط زیست وجود دارد. این موضوع نه تنها به سازمان‌های تجاری بلکه هم‌چنین به هر کسی که اقداماتی را بر محیط زیست وارد می‌کند، مربوط می‌شود. این مسئولیت می‌تواند با اجتناب از مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی مضر یا فعال، با انجام فعالیت‌هایی که به طور مستقیم اهداف اجتماعی را پیش می‌برد، غیر فعال باشد(۳).

^۱. Sreenivasulu

^۲. Individual Social Responsibility

^۳. Carrol

کارول^۱ یکی از ابعاد مسوولیت‌پذیری را، بعد اخلاقی می‌داند. مسوولیت اخلاقی به عنوان انتظارت جامعه از سازمان مبنی بر این که ارزش‌ها و هنجارهای جامعه را مدنظر داشته باشد و به آن‌ها احترام بگذارد، توصیف می‌شود و فراتر از چارچوب قوانین مکتوب است. مسوولیت‌های اخلاقی پای‌بندی به اصول اخلاقی، انجام کارهای درست، عدالت، انصاف و احترام به حقوق مردم را در بر می‌گیرد(۴).

نتایج بسیاری از مطالعات در سطح کشور حاکی از پایین بودن میزان مسوولیت‌پذیری در نزد اقشار مختلف اجتماع دارد. پژوهشی که در مورد احساس مسوولیت فردی و اجتماعی نوجوانان در سال ۱۳۹۱ در شهر شیراز انجام گرفته نشان می‌دهد که نوجوانان از حداقلی از مسوولیت‌پذیری فردی و اجتماعی برخوردار بوده و در حد متوسطی نیز رفتارهای دیگرخواهانه انجام می‌دهند(۵). هم‌چنین یافته‌های تحقیقی دیگر نشان می‌دهد که مسوولیت‌پذیری اجتماعی مردم شهر بندرعباس در حد متوسط می‌باشد (۶). پژوهشی که توسط طالبی در مورد مسوولیت‌پذیری اجتماعی جوانان همدان انجام گرفته نشان می‌دهد که میزان مسوولیت‌پذیری در حد متوسطی قرار دارد. به ویژه این که در ابعاد سیاسی و زیست‌محیطی شاهد مسوولیت‌پذیری کمتری هستیم(۷).

رفتار مسؤلانه از شاخص‌های انسان سالم در هر جامعه، از جمله جامعه ایران با نسبت جمعیتی جوان، تلقی می‌شود و پای‌بندی افراد به رفتار مسؤلانه به ویژه در شهر تهران با تنوع قومی و فرهنگی، اهمیت مضاعف پیدا می‌کند. بنابراین مطالعه مسوولیت‌پذیری اجتماعی و نقش بسیار مهمی که در حل مشکلات و مسائل اجتماعی دارد، از اهمیت زیادی برخوردار می‌باشد. مسؤل اصلی پژوهش، بررسی و تحلیل وضعیت اخلاق اجتماعی با تأکید بر بعد مسوولیت‌پذیری اجتماعی و تعیین رابطه آن بر با برخی از ویژگی‌های جمعیتی افراد مورد مطالعه است.

پیشینه تحقیق

ابوتراب طالبی و همکار(۱۳۹۰)، در پژوهشی با هدف «بررسی مسوولیت‌پذیری اجتماعی جوانان و عوامل فرهنگی و اجتماعی مؤثر بر آن» با جامعه آماری پژوهش جوانان (۲۰-۲۹) شهر همدان در سال ۱۳۹۰ بوده‌اند. نمونه آماری با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای، معین و داده‌های تحقیق با مراجعه مستقیم به درب خانه‌ها گردآوری شده است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که، مسوولیت‌پذیری اجتماعی جوانان شهر همدان در مجموع متوسط می‌باشد. میزان مسوولیت‌پذیری جوانان در ابعاد اقتصادی، سیاسی، جامعه‌ای و فرهنگی متفاوت است. کمترین مسوولیت‌پذیری جوانان در بُعد سیاسی است(۷).

نیکخواه و جهان‌شاهی فرد(۱۳۹۳)، این تحقیق، با هدف «بررسی مسوولیت‌پذیری اجتماعی جوانان و عوامل فرهنگی و اجتماعی مؤثر بر آن» انجام شده است. روش تحقیق، پیمایش و ابزار گردآوری داده‌ها

پرسشنامه محقق ساخته بوده و جامعه آماری پژوهش شهروندان (۱۸ سال به بالای) شهر بندرعباس بوده‌اند. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که مسئولیت‌پذیری اجتماعی مردم شهر بندرعباس ۶۱/۶ و در مجموع بالاتر از حد متوسط می‌باشد. میزان مسئولیت‌پذیری شهروندان در ابعاد اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی متفاوت است. کمترین مسئولیت‌پذیری مردم بندرعباس در بُعد سیاسی است (۶).

کرمی و همکاران (۱۳۹۶)، در پژوهشی با عنوان "رابطه بین اخلاق حرفه‌ای، رهبری اخلاقی با مسئولیت‌پذیری اجتماعی در مدارس متوسطه استان کردستان" علل پایین بودن مسئولیت اجتماعی در سازمان‌های آموزشی به طور اعم و در بین مدیران و دبیران متوسطه در استان کردستان را به طور اخص، ناشی از پایین بودن میزان رضایت شغلی و سلامت هیجانی، روانی و اجتماعی؛ مدیران و دبیران می‌دانند. مدیران و دبیران بیش از آن که بر زندگی سازمانی خود مسلط باشند، ناچارند بسیاری از جنبه‌های تحمیلی زندگی شغلی و سازمانی خود را بپذیرند؛ بیش از آن که در فکر تغییر و توسعه فردی و سازمانی خود باشند، بیشتر خود را قربانی زندگی سازمانی می‌دانند و به دلیل رشد فردگرایی در سازمان‌های آموزشی هم‌چون دیگر بخش‌های جامعه، بیش از آن که در فکر شکوفایی اجتماعی باشند، بیشتر در فکر خودشکوفایی بوده و منافع فردی را بر منافع جمعی ترجیح می‌دهند (۲).

یزدان‌پناه و همکار (۱۳۹۳)، در پژوهش خود به بررسی مسئولیت‌پذیری اجتماعی پرداخته است. این پژوهش در میان ۴۰۴ نفر از دانشجویان دختر و پسر دانشگاه شهید باهنر کرمان صورت گرفته که با روش نمونه‌گیری تصادفی نظام‌مند انتخاب شده‌اند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که احساس عزت نفس، شیوه فرزند-پروری منسجم، صمیمی و پاسخگو، مشارکت اجتماعی رسمی و غیر رسمی، اعتماد اجتماعی بین شخصی، اعتماد تعمیم یافته و نهادی و جنسیت و پایگاه اقتصادی اجتماعی متغیرهای تأثیرگذار بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی هستند (۸).

بر اساس نظرسنجی هریس^۱، نتایج بررسی مسئولیت اجتماعی (۲۰۰۷)، نشان می‌دهد وقتی که از مسئولیت اجتماعی فردی سخن به میان می‌آید، سه نوع از افراد وجود دارد:

۱. دو سوم بزرگسالان آمریکایی "اهداف خوب" دارند. آن‌ها معتقدند که مسئولیت اجتماعی یک ایده خوب است و آن‌ها کاری را که می‌توانند داوطلبانه انجام دهند، اما مقدار زیادی از وقت یا پول قربانی نمی‌کنند.

۲. در پایان طیف، ۸ درصد از بزرگسالان ایالات متحده "تمرین آن چه آن‌ها می‌گویند" و برای این گروه، فردی که متحد و هماهنگ است، مسئولیت اجتماعی اجتماعی، بسیار مهم است.

^۱. Harris Poll

۳. با این حال، یک چهارم بزرگسالان ایالات متحده، فلسفه "به خودی خود بودن واقعی" را دنبال می‌کنند، و برای گروه، مسئولیت اجتماعی در زندگی آن‌ها پیامدهای کمی دارد. از سوی دیگر، روند نشان می‌دهد که بزرگ‌ترین رشد برای سازمان‌های خیریه بزرگ در جهان از طریق افراد و نه از طریق شرکت‌ها و دولت‌ها است.

پژوهش راندولف و همکاران (۲۰۰۸)، نشان می‌دهد مسئولیت اجتماعی تحت تأثیر جنسیت افراد قرار می‌گیرد. مسئولیت‌پذیری مردان اندکی کمتر از زنان است و در باب ویژگی‌های جسمانی مؤثر بر مسئولیت‌پذیری در تحقیق چییات (۱۹۸۶)، یافته‌ها حاکی از وجود رابطه بین سن افراد و مسئولیت‌پذیری اجتماعی است (۸).

به نظر بیرهوف (۱۳۸۴)، میزان نیاز معیارهای مسئولیت اجتماعی را تعیین و حس تعهد اخلاقی را تقویت و تشدید می‌کند و این احساس هم انگیزه رفتارهای اجتماعی مطلوب را تولید می‌کند. این نظر با نتایج پژوهش‌های باتسون و همکاران (۱۹۸۶)، کارلو و همکاران (۱۹۹۱)، شرودر و همکاران (۱۹۹۵)، و شوارتز و هووارد (۱۹۸۴)، همخوان است (۸).

با توجه به پژوهش‌های ذکر شده که در رابطه با متغیرهای پژوهش حاضر انجام شده (که در بالا به نمونه‌هایی از آن‌ها اشاره شد) و با توجه به نقش اخلاق اجتماعی در فرایند توسعه اجتماع، ضروری است به مباحث اخلاق اجتماعی و به تبع آن مسئولیت‌پذیری اجتماعی در بین افراد جامعه توجه ویژه‌ای مبذول شود و زمینه و بستر لازم برای ایجاد زمینه‌های اخلاقی و افزایش مسئولیت‌پذیری در بین افراد جامعه فراهم آید؛ بنابراین هدف اصلی پژوهش حاضر، مطالعه وضعیت اخلاق اجتماعی و میزان مسئولیت‌پذیری اجتماعی در شهر تهران تعیین شد.

ملاحظات نظری

مسئولیت‌پذیری اجتماعی از دیدگاه‌های گوناگون، از جمله روان‌شناسی اجتماعی و جامعه‌شناسی، در خور بررسی است. داشتن مسئولیت اجتماعی به این معنی است که افراد و سازمان‌ها باید با اخلاق و حساسیت نسبت به مسائل اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و محیط‌زیست رفتار کنند. تلاش برای مسئولیت اجتماعی، به افراد، سازمان‌ها و دولت‌ها کمک می‌کند تا بر رشد، تجارت و جامعه تأثیر مثبتی داشته باشد. نخستین بار دورکیم در بررسی خودکشی نوردوستانه بر نقش مسئولیت اجتماعی تأکید نمود. مسئولیت اجتماعی هنجاری است که بر اساس آن باید به افرادی که نیازمند هستند، مخصوصاً کسانی که به کمک ما وابسته‌اند، بدون هیچ چشمداشتی کمک کرد (۱۰).

لتنی و دارلی در چارچوب نظریه پخش شدن مسئولیت، متوجه شدند که شهرنشینان غالباً در خصوص جرائم خطرناکی که در اطراف آنان رخ می‌دهد، بی‌اعتنا هستند. آنان به این نتیجه رسیدند که با افزایش تعداد افراد در گروه احساس مسئولیت فردی کمتر خواهد شد. بر اساس این نظریه، وقتی یک فرد با کسی

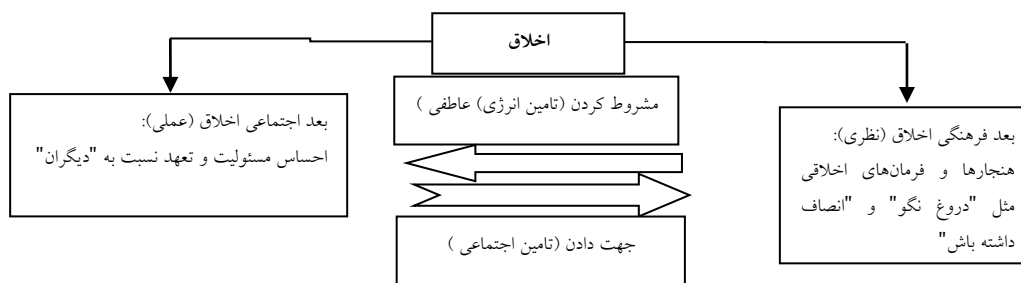
مواجه می‌شود که به کمک نیاز دارد، وظیفه او روشن است، اما در صورتی که چندین نفر شاهد یک سانحه شدند، وظیفه کمک کردن به طور مساوی بین همه آنان پخش می‌شود (۱۱).

مسئولیت‌پذیری اجتماعی یک استراتژی مقابله‌ای برای پاسخگویی به نگرانی‌های اجتماعی، زیست محیطی و توسعه پایدار است (۴). فورد (۱۹۸۵)، مسئولیت‌پذیری اجتماعی را پیروی از قوانین اجتماعی و برآوردن انتظاراتی که جامعه از فرد دارد، تعریف می‌کند. کاستکا و بالزارووا (۱۹۹۱)، مسئولیت‌پذیری اجتماعی را تعهد مداوم برای رفتار به شیوه اخلاقی و با بهبود کیفیت زندگی افراد و خانواده‌های‌شان به علاوه بر بهبود اجتماع و جامعه در مقیاس وسیع‌تر می‌دانند (۱۲).

مسئولیت اجتماعی یک نظریه اخلاقی است که در آن افراد برای انجام وظیفه مدنی خود پاسخگو هستند؛ اقدامات یک فرد باید به نفع کل جامعه باشد. به این ترتیب، باید بین رشد اقتصادی و رفاه جامعه و محیط زیست تعادل ایجاد شود. اگر این تعادل حفظ شود، مسئولیت اجتماعی به انجام می‌رسد. نظریه مسئولیت اجتماعی و اخلاق در هر دو ظرفیت فردی و گروهی اعمال می‌شود. این باید به اقدامات / تصمیمات روزانه، به ویژه مواردی که بر افراد دیگر و یا محیط زیست تأثیر می‌گذارد، گنجانده شود. در ظرفیت بزرگ‌تر گروه، کد مسئولیت اجتماعی و اخلاق در گروه گفتگو و هم‌چنین در طول تعامل با گروه دیگری یا فردی اعمال می‌شود (۳).

دیدگاه تلفیقی: نظم اجتماعی

در دیدگاه نظم اجتماعی، نوعی تلفیق نظری ارائه می‌شود که محور آن نظم اجتماعی است. در این نظریه، اخلاق یکی از اجزای لاینفک نظم اجتماعی است. به اعتقاد چلبی، همان طور که جامعه‌های بدون وجه، اقتصادی قابل تصور نیست، هیچ جامعه‌ای بدون اخلاق نیز پا بر جا نمی‌ماند. این نظریه به طور صریح (و گاهی تلویحی) در بر دارنده تلفیقی موثق از مهم‌ترین دیدگاه‌های اخلاقی است. دیدگاه نظم اجتماعی، صراحتاً دیدگاه مبتنی بر اصول و وظایف را با دیدگاه مبتنی بر مراقبت تلفیق می‌کند. چلبی، به صورت تحلیلی، برای اخلاق دو بُعد قائل است: یکی بُعد فرهنگی و دیگری بُعد اجتماعی.

شکل شماره (۱): ابعاد اخلاق

بعد فرهنگی اخلاق یا «اخلاق نظری»، شامل مجموعه فرمان‌های اخلاق است که ریشه در فرهنگ جامعه دارند؛ از جمله آرمان‌ها، باورها، ارزش‌ها، و اعتقادات دینی. لذا میزان انسجام منطقی اخلاق نظری، و میزان عقلانی بودن قواعد آن، به لحاظ صوری ممکن است از مجموعه‌ای به مجموعه‌ای دیگر و از قاعده‌ای به قاعده‌ای دیگر، کم و بیش متغیر و متفاوت باشد (۱۴).

از بعد تربیتی دیدگاه نظم اجتماعی بستر مناسبی برای نظریه اخلاق مسئولیت است. در این نظریه نقش خانواده و مدرسه در کنار عوامل کلان جامعه به شکل جامع در نظر گرفته می‌شود. در حالی که خانواده اساس تمایل به وابستگی عاطفی به افراد انضمامی و اجتماع طبیعی را در شخصیت فرد ایجاد می‌کند. از مدرسه انتظار می‌رود که در فضای نسبتاً خنثی میل به وابستگی عاطفی تعمیم یافته و اجتماع جامعه‌ای را در شخصیت فرد ایجاد کند (۱۳). همان طور که رالز هدف تربیت اخلاقی را خودمختاری می‌داند. چلبی اخلاق مسئولیت را بالاترین سطح رشد شخصیت قلمداد کرده است و خودمختاری در سطح فردی، سازمانی و ملی را هم هدف و هم وسیله به‌گشت اجتماعی معرفی می‌کند.

چلبی معتقد است خودمختاری فردی و افزایش آزادی و استقلال نسبی فرد منوط و مشروط به سه فرایند بطنی و کم و کیف آن‌ها در جامعه معاصر است. این سه فرایند عبارت‌اند از: ۱. جامعه‌پذیری (فرایند درونی کردن)، ۲. نهادینه‌سازی (روند کاهش اختلالات اجتماعی)، ۳. تکوین جامعه مدنی (فرایند روابط انجمنی) (۱۳). او بیان می‌کند که بین کم و کیف وابستگی عاطفی در جامعه و ساخت شبکه تعاملات جامعه، ماهیت اجتماعات طبیعی، اخلاقی، سیاسی و اقتصادی، سطح آموزش و پرورش رسمی، میزان یکپارچگی و مضمون اجتماعی آن و کم و کیف مضمون اجتماعی هنر در جامعه رابطه متقابل وجود دارد.

چلبی برای ایجاد شخصیت رشد یافته، نظریه‌ای قیاسی ارائه می‌دهد که حاوی چهار قضیه است.

نخستین قضیه، یک قضیه شرطی عام است و سه قضیه دیگر شروط وقوع را بیان می‌کنند:

۱. اگر محیط‌های اثباتی، اجتماعی و فرهنگی بیشتر و متنوع‌تری درونی شوند، پس امکان رشد شخصیت بیشتر می‌شود، ۲. تحرکات فردی در ابعاد تحرک فیزیکی، اقامتی، شغلی، موضعی، رابطه‌ای میسر باشند، ۳. فرصت‌های فردی در ابعاد امکان آموزشی، شغلی، سیاحتی، گروهی و مادی وجود داشته باشند، ۴. جامعه کل از نوعی اجتماع عام بهره‌مند باشد؛ به طوری که در آن میزان اختلالات نمادی، هنجاری، رابطه‌ای و توزیعی حداقل باشند یا حداقل در حال کاهش باشند. به این ترتیب، نقش محیط اجتماعی در رشد و شکوفایی دارای نقش اساسی است. به عبارت دیگر، ویژگی‌های شخصیتی به کم و کیف ساختار جامعه بستگی دارد (۱۳).

اخلاق و گفتمان اخلاقی چه در سطح گروه‌ها و سازمان‌های خرد و چه در سطح جوامع اعم از جوامع ملی یا جامعه بزرگ بشری آثار و کارکردهای ویژه‌ای دارد که برخی جامعه‌شناسان عمدتاً با عطف توجه به یک جامعه خاص از آن سخن گفته‌اند. این کارکردها را می‌توان در فهرست ذیل خلاصه نمود:

افزایش روابط گفتمانی اخلاقی و تقویت میزان تعهد، به عنوان یکی از پاسداران نظم. بسط این روابط در جامعه به تعمیم پذیر شدن تعهد و نفوذ آن در سایر حوزه‌های کنش نیز کمک می‌نماید. افزایش تعهد می‌تواند تا حدی موجب افزایش تعلق عاطفی به جمع شود و این تعلق تعمیم‌پذیر گردد. به عبارت دیگر، این روابط کمک می‌نماید تا وابستگی عاطفی کنشگران اجتماعی نسبت به جامعه و اعضای آن تعمیم یافته و انتزاعی شود.

افزایش مزبور هم‌چنین می‌تواند به تعمیم اعتماد متقابل و نفوذ آن به سایر حوزه‌های کنش اجتماعی کمک نماید.

وجود روابط گفتمانی اخلاقی در تقویت میزان پرهیزکاری در جامعه مؤثر است و از این طریق می‌تواند به نوبه خود نظم هنجاری را در جامعه تحکیم بخشد.

افزایش روابط گفتمانی اخلاقی موجب بسط و گسترش عزت و احترام متقابل مابین کنشگران در شبکه روابط اجتماعی جامعه می‌شود. به عبارت دیگر، در اثر روابط مذکور کرامت و عزت انسانی در روابط اجتماعی مورد توجه بیشتر قرار می‌گیرد.

شیوع روابط مزبور باعث تقویت مبانی اخلاقی جامعه می‌شود. در همین راستا این نوع روابط به صورت پشتوانه استدلالی وفاق اجتماعی عمل می‌نمایند. این روابط، هم‌چنین می‌توانند به بسط و تداخل اجتماعات گوناگون در داخل جامعه کمک نمایند.

افزایش روابط گفتمانی اخلاقی به سهم خود میزان کنترل رسمی و هزینه‌های مادی و روانی مترتب بر آن را در جامعه تنزل می‌دهد. چرا که بین پرهیزکاری اجتماعی و میزان استحکام نظم هنجاری و میزان نظارت رسمی و هزینه‌های مربوط به آن رابطه معکوس وجود دارد.

شیوع روابط گفتمانی اخلاقی در جامعه، به ویژه آن گاه که بر اساس مکانیسم مجاب‌سازی مبتنی باشد، تقویت و تعمیم ارزش‌های اخلاقی و اشاعه مقولات اخلاقی را در پی دارد.

در اثر گسترش روابط مزبور در عرض جامعه، به تدریج فضای مفهومی مقولات اخلاقی نظیر عدالت، آزادی، صداقت، مروت، فضیلت، امانت و غیره، و درک واقع‌بینانه از آن‌ها نیز توسعه می‌یابد (۱۳).

چلبی تصریح می‌کند که اگر چه قاعده اخلاقی به همراه خود نوعی الزام قطعی را مطرح می‌کند، احساس تکلیف نسبت به آن ریشه در اجتماع، به معنای اخص کلمه دارد. احساس تکلیف و مسئولیت بر مبنای فرمان‌های اخلاقی در مقابل "دیگری" است. این "دیگری" را ممکن است در پیوستاری تصور کرد که در یک قطب آن مجردترین، عام‌ترین و فراگیرترین "دیگری تعمیم یافته" وجود دارد و با نزدیک شدن به قطب مخالف پیوستار مزبور، از سطح انتزاع کاسته می‌شود تا جایی که در قطب مخالف "دیگری" می‌تواند فرد (افراد) انضمامی باشد. باید توجه داشت، در حالی که بعد فرهنگی اخلاق به عمل کنشگر در قبال دیگران و جمع جهت می‌دهد، بعد اجتماعی اخلاق، انرژی عاطفی عمل کنشگر را که معطوف به

حقوق و دیگران و جمع است، تامین می‌سازد. به این ترتیب در دیدگاه نظم اجتماعی، دیدگاه‌های اخلاق تکلیف‌گرا و اخلاق مراقبت دو وجه اخلاق محسوب می‌شوند و ارتباطی وثیق می‌یابند (۱۵).

بنابراین، مسئولیت‌پذیری اجتماعی آن نوع شایستگی است که ما را قادر می‌سازد مراقب تلاش کاری خود باشیم و در جهت علائق دیگران و گروه‌هایی خدمت کنیم که خارج از حیطه نیازهای فردی، اهداف، و نگرانی‌های ما قرار دارند. مسئولیت‌پذیری اجتماعی عامل اتصال و پیوند جوامع و گروه‌های اجتماعی است.

- در این پژوهش چهار فرضیه مورد بررسی قرار گرفتند که به شرح زیر می‌باشند:
- به نظر می‌رسد بین جنسیت پاسخگویان و مسئولیت‌پذیری اجتماعی آنان تفاوت معناداری وجود دارد.
 - به نظر می‌رسد بین وضعیت تاهل پاسخگویان و مسئولیت‌پذیری اجتماعی آنان تفاوت معناداری وجود دارد.
 - به نظر می‌رسد بین زمان تولد پاسخگویان (قبل از انقلاب اسلامی و بعد از انقلاب اسلامی) و مسئولیت‌پذیری اجتماعی آنان تفاوت معناداری وجود دارد.
 - به نظر می‌رسد بین قومیت و مسئولیت‌پذیری اجتماعی پاسخگویان تفاوت معناداری وجود دارد.

تعریف مفهومی و عملیاتی متغیرها

مسئولیت‌پذیری اجتماعی نوعی احساس التزام به عمل یا واکنش فردی در موقعیت‌های گوناگون به دلیل تقید به دیگران است. نوعی احساس تعهد و پای‌بندی به دیگران، تبعیت از قواعد و معیارهای اجتماعی و درک قواعد گروهی که در ذهن فرد شکل گرفته است و بر رفتارهای او اثر می‌گذارد (۱۶).

به نظر کنراد و هایدن (۱۷)، در مسئولیت‌پذیری اجتماعی فرد گرایش مسئولانه دارد، برای فعالیت به صورت مسئولانه احساس شایستگی می‌کند، درباره فعالیت مسئولیت‌پذیرانه خود را اثرگذار احساس می‌کند و اعمال مسئولانه انجام می‌دهد. در این تحقیق مسئولیت‌پذیری اجتماعی: بر اساس مقیاس کنراد و هایدن (۱۹۸۱)، در سه بعد گرایش به مسئول بودن (شامل سه مقیاس رفاه اجتماعی، وظیفه و اثربخشی) سنجیده شده است.

رفاه اجتماعی: این شاخص بر میزان نگرانی‌ای دلالت می‌کند که شخص درباره مشکلات و مسائل جامعه گسترده احساس می‌کند.

وظیفه: این شاخص بر میزان تقید شخص به انجام التزامات اجتماعی تمرکز می‌کند.

اثربخشی: این شاخص یعنی فرد باید مایل یا قادر باشد باور کند که انجام عمل مسئولانه بر محیط اجتماعی و فیزیکی اثر می‌گذارد.

این پژوهش به روش پیمایشی و با ابزار پرسشنامه به اجرا در آمده است. جامعه آماری این تحقیق را ساکنان مناطق ۲۲ گانه شهر تهران (۱۸ سال به بالا) تشکیل می‌دهند و مطابق آخرین سرشماری^۱ انجام شده جمعیت ۱۸ سال به بالای شهر تهران در سال ۱۳۹۵، ۸۶۷۹۹۳۶ نفر می‌باشد. حجم نمونه ۶۰۰ نفر می‌باشد. مبنای این نمونه‌گیری بدین شکل است که نخست از همه مناطق ۲۲ گانه تهران، حوزه‌های شهری از طریق رایانه به طور تصادفی انتخاب می‌شوند، سپس از میان حوزه‌های انتخابی به طور تصادفی بلوک‌هایی به عنوان نمونه مشخص می‌شود. در نهایت به طور متناسب سهم هر یک از متغیرهایی مثل جنسیت و سن را تعیین می‌کند. در نهایت به کمک نرم افزار مزبور ۶۰۰ نفر به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند. ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه می‌باشد. روش نمونه‌گیری تصادفی از کل شهر تهران به کمک نرم افزار خاص و تعریف شده که در معاونت اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران وجود دارد^(۱۸).

جدول شماره (۱): فراوانی و درصد فراوانی ساکنین مناطق شهر تهران در نمونه‌های پژوهش

مناطق	فراوانی	درصد	مناطق	فراوانی	درصد
۱	۲۶	۳/۴	۱۳	۱۵	۲/۵
۲	۴۵	۵	۱۴	۳۱	۵
۳	۳۰	۸/۵	۱۵	۵۰	۸
۴	۵۱	۸/۲	۱۶	۱۵	۲/۵
۵	۴۹	۲/۵	۱۷	۱۶	۲/۵
۶	۱۵	۲/۵	۱۸	۳۰	۵
۷	۳۰	۵	۱۹	۱۵	۲/۵
۸	۳۰	۵	۲۰	۳۱	۵
۹	۱۵	۲/۵	۲۱	۱۵	۲/۵
۱۰	۳۰	۵	۲۲	۱۵	۲/۵
۱۱	۱۵	۲/۵			
۱۲	۳۱	۵/۲	جمع کل	۶۰۰	۱۰۰

جدول (۱) توزیع جمعیت نمونه‌ها را با تفکیک مناطق شهر تهران نشان می‌دهد. تفاوت نسبتاً محسوس جمعیت برخی از مناطق (۲، ۴، ۵ و ۱۵) شهر تهران، نسبت به سایر مناطق، به توزیع جمعیتی آنان در مناطق مزبور بر می‌گردد.

۱. ماخذ مرکز آمار ایران سرشماری سال ۹۵.

۲. دستورالعمل اجرایی برنامه‌های نظرسنجی سال ۱۳۹۱ اداره مطالعات و سنجش افکار شهرداری تهران، معاونت امور اجتماعی و فرهنگی.

تجزیه و تحلیل داده‌ها در دو سطح توصیفی و آمار استنباطی انجام شده است. در سطح آمار توصیفی از جداول آمار توصیفی، میانگین و انحراف معیار و در سطح استنباطی از ضرایب همبستگی و تحلیل رگرسیون استفاده شده است. برای تأیید روایی و اعتبار، پرسشنامه توسط تعدادی از متخصصین و کارشناسان مربوطه، به ویژه استاد راهنما و مشاور داده شد و از آن‌ها در مورد سوالات نظرخواهی گردید تا روایی پرسشنامه را بررسی و تأیید نمایند. پس از آن برای سنجش پایایی متغیرهای تحقیق از آلفای کرونباخ استفاده شده که نتیجه آن در جدول (۲) قابل مشاهده است.

جدول شماره (۲): ضرایب آلفای کرونباخ

شاخص	ضریب آلفای کرونباخ
وظیفه‌شناسی	۰/۷۵۲
اثربخشی	۰/۷۷۴
رفاه اجتماعی	۰/۷۹۵
مسئولیت‌پذیری اجتماعی	۰/۷۴۶

یافته‌های پژوهش

یافته‌های این پژوهش، شامل یافته‌های توصیفی و استنباطی است. یافته‌های توصیفی برخی از ویژگی‌های نمونه‌های بررسی شده را شامل می‌شود و یافته‌های استنباطی، تجزیه و تحلیل متغیرهای تحقیق را نشان می‌دهد.

جدول شماره (۳): ویژگی‌ها توصیفی نمونه پژوهش

متغیر	فراوانی	درصد فراوانی	متغیر	میانگین
جنس	زن	۲۲۰	سن	۴۰ سال
	مرد	۳۸۰	اقامت در شهر تهران	۲۹/۵ سال
	پایین	۳۶۰		
تحصیلات	متوسط	۱۸۰		
	بالا	۶۰		
		۱۰		

در بخش توصیفی، بر اساس نمونه مورد مطالعه قرار گرفته، ۳۸۰ نفر آنان را مردان و ۲۲۰ نفر را زنان تشکیل می‌دهند. گستره سنی افراد از ۱۵ تا بیش از ۷۰ سال بوده و بیشترین تعداد در گروه‌های سنی ۳۵-۴۴ سال بوده است. هم‌چنین مدت اقامت پاسخگویان از یک سال تا ۷۵ سال و میانگین مدت اقامت در شهر تهران ۲۹/۵ سال بوده است. از نظر قومی ۲۷ درصد ترک، ۴ درصد کرد، ۹ درصد لر و لک، ۴ دهم درصد عرب و بلوچ، ۴ درصد گیلکی و مازندرانی، ۱ درصد اتباع خارجی (در مجموع ۵۱ درصد قومی) و ۴۹ درصد فارس بوده‌اند.

با توجه به نتایج حاصله از تجزیه و تحلیل داده‌های این تحقیق، مشخص شد که ۱۳ درصد مردم شهر تهران مسئولیت‌پذیری در حد خیلی زیاد، ۱۹ درصد مسئولیت‌پذیری در حد زیاد، ۳۶ درصد مسئولیت‌پذیری در حد متوسط، ۱۸ درصد مسئولیت‌پذیری در حد کم و ۱۴ درصد مسئولیت‌پذیری در حد خیلی کمی دارند.

میانگین کلی مسئولیت‌پذیری پاسخگویان (۳/۰۱ از ۵) بود که این رقم مبین میزان مسئولیت‌پذیری در حد متوسط در بین جامعه تحقیق می باشد.

- جنسیت پاسخگویان باعث تفاوت در میزان مسئولیت‌پذیری اجتماعی آنان می‌گردد.

بررسی میانگین‌ها نشان می‌دهد میزان مسئولیت‌پذیری اجتماعی مردان با زنان تفاوتی ندارد. با توجه به عدم اختلاف نمره میانگین‌ها، مقدار آن به میزان (۰/۲-) با علامت منفی می‌باشد، در نتیجه مقدار t محاسبه شده به میزان (۷۸۵-) منفی می‌باشد و سطح معنی‌داری محاسبه شده (Sig=0/433) فرضیه تحقیق را که "جنسیت پاسخگویان باعث تفاوت در میزان مسئولیت‌پذیری اجتماعی آنان می‌گردد" را رد کرده است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت میزان مسئولیت‌پذیری اجتماعی پاسخگویان بر حسب جنسیت یکسان است که در جدول زیر قابل مشاهده است.

جدول شماره (۴): بررسی ارتباط بین جنسیت و مسئولیت‌پذیری اجتماعی با استفاده از آزمون t مستقل

جنسیت	تعداد	میانگین	آزمون	درجه آزادی	مقدار	سطح معنی‌داری	متغیر وابسته	نتیجه
مرد	۳۸۰	۱۵.۰۱	t	۵۹۸	-۰/۷۸۵	۰/۴۳۳	مسئولیت‌پذیری اجتماعی	رد شد
زن	۲۲۰	۱۵.۲۱						

- وضعیت تاهل پاسخگویان باعث تفاوت در میزان مسئولیت‌پذیری اجتماعی آنان می‌گردد.

بررسی میانگین‌ها نشان می‌دهد میزان مسئولیت‌پذیری اجتماعی افراد متاهل از افراد مجرد بیشتر می‌باشد که این تفاوت از نظر آماری معنادار می‌باشد. با توجه به اختلاف نمره میانگین‌ها که عدد (۱/۰۵-) با علامت منفی می‌باشد، در نتیجه مقدار t محاسبه شده به میزان (۲/۵۸-) منفی می‌باشد و سطح معنی‌داری محاسبه شده (Sig=0/000) این فرضیه تحقیق را که "وضعیت تاهل پاسخگویان باعث تفاوت در میزان مسئولیت‌پذیری اجتماعی آنان می‌گردد" با ضریب اطمینان بیش از ۹۹ درصد تأیید کرده است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت میزان مسئولیت‌پذیری اجتماعی پاسخگویان بر حسب وضعیت تاهل متفاوت است که در جدول زیر قابل مشاهده است.

جدول شماره (۵): بررسی ارتباط بین وضعیت تاهل پاسخگویان و مسئولیت‌پذیری اجتماعی با استفاده از آزمون t مستقل

وضعیت تاهل	تعداد	میانگین	آزمون	درجه آزادی	مقدار	سطح معنی‌داری	متغیر وابسته	نتیجه
مجرد	۱۹۰	۱۴.۲۳	t	۵۸۴	-۴/۵۸	۰/۰۰۰	مسئولیت‌پذیری اجتماعی	تائید شد
متاهل	۳۹۶	۱۵.۴۳						

- میزان مسئولیت‌پذیری پاسخگویان متولد قبل و بعد از انقلاب متفاوت می‌باشد: بررسی میانگین‌ها نشان می‌دهد میزان مسئولیت‌پذیری اجتماعی متولدین قبل از انقلاب از مسئولیت‌پذیری اجتماعی متولدین بعد از انقلاب بیشتر می‌باشد که این تفاوت از نظر آماری معنادار می‌باشد با توجه به اختلاف نمره میانگین‌ها که عدد (۱/۱۱) را نشان می‌دهد و مقدار t محاسبه شده به میزان (۴/۴۷) و سطح معنی‌داری محاسبه شده (Sig=0/000) این فرضیه تحقیق را که "میزان مسئولیت‌پذیری پاسخگویان متولد قبل و بعد از انقلاب متفاوت می‌باشد" با ضریب اطمینان بیش از ۹۹ درصد تائید کرده است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت میزان مسئولیت‌پذیری اجتماعی پاسخگویان بر حسب زمان تولد آنان متفاوت است که در جدول زیر قابل مشاهده است.

جدول شماره (۶): بررسی ارتباط بین متولدین قبل و بعد از انقلاب و مسئولیت‌پذیری اجتماعی با استفاده از آزمون t مستقل

زمان تولد	تعداد	میانگین	آزمون	درجه آزادی	مقدار	سطح معنی‌داری	متغیر وابسته	نتیجه
بعد از انقلاب	۲۴۴	۱۵.۷۱	t	۵۸۸	۴/۴۷	۰/۰۰۰	مسئولیت‌پذیری اجتماعی	تائید شد
قبل از انقلاب	۳۴۶	۱۴.۶۰						

- هویت قومی پاسخگویان باعث تفاوت در میزان مسئولیت‌پذیری اجتماعی آنان می‌گردد: بررسی میانگین‌ها نشان می‌دهد میزان مسئولیت‌پذیری اجتماعی گروه‌های قومی فارس با غیرفارس، تفاوتی ندارد. با توجه به این که تفاوت میانگین‌ها، عدد بسیار کم (۰/۱۲) می‌باشد، در نتیجه مقدار t محاسبه شده به میزان (۰/۴۷۴) می‌باشد و سطح معنی‌داری محاسبه شده (Sig=0/636) این فرضیه تحقیق "هویت قومی پاسخگویان باعث تفاوت در میزان مسئولیت‌پذیری اجتماعی آنان می‌گردد" را رد کرده است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت میزان مسئولیت‌پذیری اجتماعی پاسخگویان بر حسب هویت قومی یکسان است که در جدول زیر قابل مشاهده است.

جدول شماره (۷): بررسی ارتباط بین هویت قومی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی با استفاده از آزمون t مستقل

هویت قومی	تعداد	میانگین	آزمون	درجه آزادی	مقدار	سطح معنی‌داری	متغیر وابسته	نتیجه
دیگر اقوام	۲۹۶	۱۵/۱۵	t	۵۸۵	۰/۴۷۴	۰/۰۰۰	مسئولیت‌پذیری اجتماعی	رد شد
فارس	۲۹۱	۱۵/۰۳						

جمع بندی و نتیجه گیری

بر اساس نظریه نقش اجتماعی، رفتار کمک‌دهی نقش جنسیتی مرد و زن تفاوت دارد؛ مثلاً از آن جا که زنان مهربان‌تر و دلسوزترند، احتمالاً بیشتر به دیگران یاری می‌رسانند و مسئولیت اجتماعی تقبل می‌کنند (۸). تأثیر متغیر جنسیت و تفاوت رفتار کمکی و مسئولیت‌پذیری زنان و مردان در این تحقیق تحت بررسی قرار گرفت. در پژوهش حاضر جنسیت بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی تأثیر نداشته است و این یافته با نتایج تحقیقات کلاتری و همکاران (۱۳۸۶)، و تحقیق هدایتی و همکاران (۱۳۸۷)، که نشان داده‌اند، تفاوت معناداری میان نظر آزمودنی‌های دختر و پسر وجود ندارد، همخوانی دارد، اما تحقیق یزدان‌پناه و حکمت (۱۳۹۳)، نشان می‌دهد که مسئولیت‌پذیری اجتماعی زنان اندکی بیشتر از مردان است و بیانگر این است که جنسیت بر مسئولیت‌پذیری تأثیر گذاشته است. هم‌چنین یافته‌های پژوهش راندولف و همکاران (۲۰۰۸)، نشان داده است مسئولیت اجتماعی تحت تأثیر جنسیت افراد قرار می‌گیرد؛ بدین گونه که مسئولیت‌پذیری مردان اندکی کمتر از زنان است که با نتایج پژوهش‌های فوق انطباق ندارد.

یافته‌ها نشان داد که میزان مسئولیت‌پذیری اجتماعی پاسخگویان مورد مطالعه میزان متوسطی از مسئولیت‌پذیری اجتماعی را نشان می‌دهند که این یافته همسو با نتایج تحقیقات طالبی و خوشبین (۱۳۹۱)، سروش (۱۳۹۱)، نیکخواه و جهانشاهی فرد (۱۳۹۳)، می‌باشد. بر این اساس می‌توان گفت پای-بندی پاسخگویان به اخلاق اجتماعی در حد متوسط می‌باشد.

یافته‌های این پژوهش نشان داد که میزان مسئولیت‌پذیری اجتماعی افراد متأهل از مجردها بیشتر است که با یافته‌های تحقیق نیکخواه و جهانشاهی فرد (۱۳۹۳)، همسو است. نتایج نشان داد که میزان مسئولیت‌پذیری متولدین قبل از انقلاب با بعد از انقلاب، متفاوت است. بر این اساس متولدین قبل از انقلاب نسبت به متولدین بعد از انقلاب مسئولیت‌پذیری اجتماعی بیشتری داشتند.

یافته دیگر این تحقیق سنجش میزان مسئولیت‌پذیری هویت قومی افراد بوده است که بر اساس میانگین‌های محاسبه شده، مشخص شد که در میزان مسئولیت‌پذیری گروه‌های قومیتی و فارس‌ها تفاوتی وجود ندارد و میزان مسئولیت‌پذیری آن‌ها به یک اندازه است که با نتیجه پژوهش طالبی و خوشبین (۱۳۹۱)، انطباق ندارد.

اگر چه با توجه به تفاوت در ویژگی‌های افراد مورد مطالعه در پژوهش‌های انجام شده باید با احتیاط بیشتری اظهار نظر کرد، لیکن بر اساس یافته‌های پژوهش و جمع‌بندی نهایی، مسئولیت‌پذیری اجتماعی پاسخگویان در حد متوسط می‌باشد. از آن جایی که هدف این تحقیق بررسی وضعیت اخلاق اجتماعی با شاخص مسئولیت‌پذیری بوده است، بر این اساس می‌توان گفت که پای‌بندی مردم به اخلاق اجتماعی در شهر تهران در حد متوسط است.

پیشنهادها

- در این تحقیق سعی شده بود که مسئولیت‌پذیری اجتماعی ذیل اخلاق اجتماعی بررسی شود. بر این اساس و با توجه به نتایج به دست آمده، پیشنهادهای زیر ارائه می‌گردد:
- با توجه به این که میزان مسئولیت‌پذیری اجتماعی افراد در حد متوسط می‌باشد، آگاه‌بخشی، روشنگری و مهم‌تر از همه نقش رسانه ملی در اشاعه فرهنگ مسئولیت‌پذیری با ساختن برنامه‌ها، کلیپ‌ها، می‌تواند زمینه‌ساز افزایش این فرهنگ باشد. امروزه توجه به این بحث به دلیل شیوع استفاده از انواع رسانه‌ها در میان مردم حائز اهمیت است.
 - با توجه به پتانسیل مسئولیت‌پذیری برای حل مشکلات و مسائل جامعه، به نظر می‌رسد بسترسازی فرهنگ مسئولیت‌پذیری ابتدا در خانواده و سپس در محیط‌های آموزشی به ویژه مدارس باید پی گرفته شود.
 - در راستای پیاده‌سازی فرهنگ مسئولیت‌پذیری، به سایر محققان توصیه می‌شود، میزان توجه به فرهنگ مسئولیت‌پذیری در کتاب‌های درسی را بررسی نمایند. میزان مسئولیت‌پذیری در بین دانش‌آموزان و همچنین معلمان دوره ابتدایی مطالعه گردد.
 - با توجه به زیست بوم شهر تهران و جامعه ایرانی، به محققان توصیه می‌شود که: ابعاد اخلاق اجتماعی را با شاخص‌های بیشتری مورد بررسی قرار دهند. همچنین علاوه بر روش کمی (پیمایش)، روش‌های کیفی می‌توانند زوایای پنهان این موضوع را بهتر نشان دهد.
 - با توجه به تنوع قومی و مذهبی به ویژه در کلانشهر تهران و وجود تفکرات قالبی در خصوص اقوام، نقش رسانه‌ها به خصوص صدا و سیما به عنوان بزرگ‌ترین رسانه، می‌تواند نقش بسیار مهمی در ارتقاء اخلاق اجتماعی داشته باشد.

تعارض منافع

«بنا بر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هر گونه تعارض منافع بوده است.»

منابع

1. Amir, Armin & Khadijeh, Safiri. (2018). Conceptualization of social responsibility: from ethics to activism in modern times, sociological studies (scientific-research Volume 52, No. 2: P.p: 691-718.
2. Karami, Mohammad; Qalavandi, Hassan & Ghaleei, Alireza. (2017). The Relationship between Professional Ethics, Ethical Leadership and Social Responsibility in Schools of Kurdistan Province, Bi- Quarterly Journal of School Management, Volume 5, Number 1, Pages 93-112.
3. Sri E, Sreenivasulu. (2013). PERFORMANCE STANDARDS FOR SOCIAL RPNOSIBILITY IN EDUCATIONA CASE STUDY. International Journal of Advancements in Research & Technology, Volume 2, Issue 5, May-2013 ISSN 2278-7763.
4. Qalavandi, Hassan; Kabiri, Afshar& Soltanzadeh, Vahid. (2014). The Relationship between Social Responsibility and Teamwork of Urmia University Staff, Applied Sociology, Twenty-Fifth Year, Serial Issue (53) First Issue.
5. Soroush, Maryam. (2012). Sense of Individual and Social Responsibility, Algebraism and Social Confidence in the Study of Shiraz Adolescents.
6. Nikkhah, Hedayat & Jahanshahi Fard, Parisa. (2014). A Study of the Social Responsibility of the Citizens of Bandar Abbas and the Cultural and Social Factors Affecting It, Quarterly Journal of Urban Sociological Studies, Year 5, Issue 13, P.p: 109-134.
7. Talebi, Abu Turab & Khoshbin, Yousef. (2012). Social Responsibility of Youth in Hamadan, www.SID.IR
8. Yazdanpanah, Leila & Hekmat, Fatemeh. (2014). A Study of Factors Affecting Youth Social Responsibility (Student Study of Shahid Bahonar University of Kerman), Iranian Journal of Social Studies, Volume 8, Number 2, P.p: 127-150.
9. Randolph, S. W. (2008). The Rple of Altruistic Behavipr, Empathetic and social Responsibility Motivation in Blood Donation Behavior, Trsfusion, Vol. 48, P.p: 43-54.
10. Ahmadi, Sirous. (2009). Study of altruism in everyday social relations and the factors affecting it, Iranian Journal of Sociology, Volume 10, Number 2, P.p: 87-108.
11. Delaney, Tim. (2008). Classical Theories of Sociology, translated by Behrang Sedighi and Vahid Tolouei, Tehran, Nashr-e Ney.
12. Iman, Mohammad Taqi & Jalaian Bakhshandeh, Vajiheh. (2010). Study and explanation of the relationship between social capital among the youth of Shiraz" Applied Sociology, 20th year, serial number 37, number 1, P.p: 19-42.
13. Chalabi, Massoud. (1996). Sociology of Order: A Theoretical Analysis of Social Order, First Edition, Tehran: Publication Nashr-e Ney.
14. Chalabi, Massoud. (2010). "Theoretical analysis of the origin and relationship of social norms and inequalities". Journal of Social Analysis of Social Order and Inequality, P.p: 1-26.
15. Naqdi, Vahid. (2012). Sociological study of moral education in education in Iran: with emphasis on the moral norms of fairness and honesty, doctoral dissertation under the guidance of Masoud Chalabi, Professor of Sociology, Faculty of Literature and Humanities, Shahid Beheshti University.

16. Sobhannejad, Mehdi. (2000). Social responsibility in the current curriculum of elementary school in Iran and design for the future, master's thesis, Tarbiat Modares University.
17. Conrad, D. and Hedin, D. (1981). "Instruments and scoring guide of the experiential education evaluation project". Center for youth development and research, university of Minnesota. responsibility and social capital among the youth of Shiraz" Applied Sociology, 21st year, consecutive number 37, first issue, P.p: 19-42.
18. Kalantari, Samad; Adibi, Mehdi; Rabbani, Rasool & Ahmadi, Sirous. (2007). "Study of indifference and altruism in the urban society of Iran and the factors affecting it", Bimonthly Journal of Shahed University- Year 14- New Volume- Number 22.
19. Shakoori, Ali. (2005). "Supportive Behaviors and Reasons for Their Occurrence", Social Welfare Quarterly, No. 18, P.p: 1-26.
20. Naqdi, Vahid. (2013). Theory of moral order, exploration in the social theory of morality: with emphasis on the theory of social order, the growth of social science education, Volume 16, Number 2.
21. Pieter J.D. Drenth. (2004). Ethics and Social Responsibility Encyclopedia of Applied Psychology, 2004, Pages 841-844.